

اعجاز علمی عبارت «تصريف الرياح» در قرآن مبین

غلامرضا براتی^۱، سید شهاب الدین قطب شریف^۲، مریم ثقفی^۳

۱- استادیار آب و هواشناسی دانشگاه شهید بهشتی، g_barati@sbu.ac.ir

۲- کارشناس ارشد قرآن و حدیث دانشگاه خوارزمی، پژوهشگر پژوهشکده اعجاز قرآن دانشگاه شهید بهشتی
s.shahabghotbsharif@yahoo.com

۳- دانشجوی دکتری آب و هواشناسی دانشگاه شهید بهشتی

چکیده

باد یکی از پدیده‌های جهان آفرینش است که در قرآن کریم از آن با لفظ ریح و جمع آن ریح فراوان آمده است. ویژگی تصريف در باب تفعیل برای باد با تعبیر «تصريف الرياح»، یکبار در آیه ۱۶۴ سوره بقره و بار دیگر در آیه ۵ سوره جاثیه آمده است. از مهم‌ترین ویژگی‌های باب تفعیل تکثیر، مبالغه و تکرار است. «بازگرداندن» به عنوان معنای اصلی ریشه «صرف» در لغت با تعابیر دقیق‌تر شامل بازگرداندن چیزی از حالتی به حالت دیگر، تبدیلیش به چیز دیگر، یا بازگرداندن شیء از صورتش و یا از حالی به حال دیگر ذکر شده است. یافته‌های امروز دانش‌های هوا و اقلیم گویای استعداد بادها به عنوان جریان‌های هوا برای تغییرات کمی شامل سمت و سرعت و تغییرات کیفی شامل مقادیر دما، نم و اُمگا (حرکت بالاسو) است. اینها معانیی است که در ظرف تصريف می‌گنجد ولی اگر قرآن کریم برای بیان ویژگی‌های باد از ریشه‌های «دَوْر» و «دَوَل» استفاده کرده بود، فراتر از تغییر کمی جهت به عنوان ویژگی قابل درک باد توسط مردمان عصر نزول قرآن معنایی دیگر برداشت نمی‌شد. برای نمونه در التبیان فی تفسیر غریب

القرآن نیز آمده است «تَصْرِيفِ الرِّيَّاحِ: تحویلها من حال إلى حال جنوبا و شمالا و دورا و صبا و سائر أجناسها». یافته‌های امروز علمی نشان می‌دهد که بادهای که به عنوان جریان‌های هوا عمدتاً با تأثیر مقادیر متغیر سه نیرو شامل نیروی شیب فشار هوا، نیروی کوریولیس و نیروی اصطکاک دچار تغییر سمت و سرعت شده، بدنبال آن مقادیر نم و دمای آنها به ترتیب با گذر از روی آب‌ها و خشکی و با گذر از عرض‌های بالای جغرافیایی به سوی عرض‌های پایین و وارون آن کم و زیاد می‌شود و بصورت یک سامانه پیوسته در سه مقیاس محلی، منطقه‌ای و جهانی تغییرات جوی کوتاه و بلندمدت را باعث می‌شوند. همچنین همسنگ آمدن نشانه تصریف ریاخ در آیات مورد پژوهش با پدیده اختلاف روز و شب و پدیده نزول باران می‌تواند گویای اهمیت الگوی پیوسته یاد شده بادهای باشد که از این اختلاف پاندولی شب و روز تأثیر پذیرفته و با حرکات موجی خود اسباب نزول و صعود و در نتیجه بارش‌های آسمانی را فراهم می‌کنند. چنانچه الگوی جهانی بادهای با ویژگی تصریف (تغییرات مکرر سمت و حالات آن) نبود، بجز مناطقی ساحلی و کنار آب، سرزمین‌های پهناور درون خشکی‌ها که میلیاردها انسان و نیز حیات جانوری و گیاهی عظیمی را در خود جای داده‌اند؛ بهره‌ای از آب و در نتیجه حیات نمی‌یافتند.

واژه‌های کلیدی:

قرآن کریم، علوم جو، تصریف، بادهای.